

שילוח טמאים ממחנה שכינה

שיעור זה קשור לכלל:

תוכן ההלכה קשור לדרך לימודה מן התורה

7

תמצית השיעור: שילוח טמאים ממחנה שכינה נלמד ממצורע במידת "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל". המצורע עצמו הוא אדם שהיה בכלל ויצא מן הכלל, ועל כן הוא מלמד על שאר הטמאים במידה זו.

לשון הרמב"ם בספר המצוות:

מצוה ל"א היא שצונו לשלוח הטמאים מן המחנה והוא אמרו יתעלה "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב". וזה המחנה הוא מחנה שכינה.

לשון הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ג ה"א, ב':

מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים.

ובהמשך דבריו בה"י:

וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה, כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה, שנאמר "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכינה.

משמע מדברי הרמב"ם שמצות השילוח היא מן המקדש שהוא מחנה שכינה. לכאורה הדברים באים לאפוקי שאר מחנות - מחנה לוייה ומחנה ישראל - ממצוה זו. ואין לומר כן, שהרי מפורש שהמצוה כוללת שילוח מצורע מג' מחנות וזב משני מחנות, כמו שאמר הרמב"ם שם ה"ב, ג':

שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצורע "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו.

לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בכיאה, מה שאין הזב מטמא. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית...

גם בחלק ההלכה של "לא תעשה" הביא הרמב"ם שם בה"ח, ט':

הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה שנאמר "ויצא מחוץ למחנה" זה מחנה שכינה, "ולא יבוא אל תוך המחנה" זה מחנה לוי, וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה... נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים.

הכסף משנה בהלכה י' הקשה בדומה לזה וזו לשונו:

אך מה שכתב זה מחנה שכינה דמשמע לכאורה דאתא למעוטי שאר מחנות שאינו לוקה עליהם קשה דמהי תיתי לן, דקרא סתם איירי, משמע דאכולהו מחנות קאי. ואין לומר דמדכתיב "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם" משמע דמחנה שכינה דוקא קאמר דעבר עליו בלא תעשה ולא על שאר מחנות, שיקשה לזה ממה שכתב רבינו לעיל בפרק זה והוא שנוי בתוספתא נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים. ואפשר לומר ד"מן המקדש" דנקט רבינו מקום המקודש קאמר וכל המחנות בכלל.

תשובתו ש"מקדש" היינו מקום המקודש צריכה עיון, שלא משמע ברמב"ם כדבריו, ובכל מקום שאמר "מקדש", דווקא מקדש קאמר, ולא מקום מקודש. כתב על זה בספר "דבר שבמנין":

ונראה בזה, כי דעת רבינו היא שמצות שילוח זב וזבה ממחנה לוי, ומצורע ממחנה ישראל, העיקר הוא כדי להרחיקם ממחנה שכינה, ולפי חומר טומאתם החמירה תורה בהרחקתם. וזהו היסוד לכלל "כל שטומאתו חמורה שילוחו חמור משל חברו".

נראה שזה עומק הלימוד במידה של "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". שכן מצורע היה בכלל כל הטמאים, שכולם יש להם כלל אחד: ריחוק טומאה ממחנה שכינה. המצורע יצא מן הכלל שכן נאמר בו (ויקרא י"ג, מ"ו): "בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לְמַחֲנֵה מוֹשְׁבוֹ". יציאה זו לא באה ללמד על עצמו בלבד, אלא נשאר הוא בכלל כל הטמאים והוא בא ללמד שכל שטומאתו חמורה - ריחוקו ממחנה שכינה גדול יותר.

הרי לנו שהמצוה אחת היא, לשלח טמאים ממחנה שכינה, וריחוק משאר המחנות בכלל זה, שכל שטומאתו חמורה צריך להתרחק יותר מחנות ממחנה שכינה. וכן משמע בלשון הרמב"ם בשורש השביעי, הקובע "שאינן ראוי למנות דקדוקי המצות":

ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה במצות צרעת שמנה אחת עשרה מצות. ולא ידע כי הם מצוה אחת ושכל מה שנזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי.

ובאור זה שהוא הורה לנו שצרת אדם יטמאנו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה.

אף שמדבר על צרעת, הגדיר את המצוה "לצאת חוץ למחנה שכינה", אלא שבצרעת צריך לצאת חוץ למחנה שכינה ג' מחנות.

וכן כתב במצות עשה ק"ט, שהיא המצוה לטבול על מנת להטהר. במצוה זו חידש הרמב"ם שאין מצוה חיובית להטהר, אלא כל הרוצה להכנס למקדש או לאכול קדשים צריך להטהר, אבל אם ירצה להשאר בטומאתו רשאי, וזו לשונו שם:

אבל מי שירצה שישאר בטומאתו ולא יכנס זמן רב למחנה שכינה הרשות בידו.

הרי כלל כל הטומאות באיסור כניסה למחנה שכינה.

חידוש נפלא יש בדבר זה שדוקא מצורע, שנאמר בו "בְּדֶד יֵשֵׁב מְחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ" (ויקרא י"ג, מ"ו) מלמד מה דין היוצאים חוץ למחנה במידת "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל". מידה זו מלמדת, שאף שדבר יצא מן הכלל, עדיין שם הכלל עליו¹. שייך הוא אל הכלל ואינו מנותק ממנו. ביציאתו מן הכלל מושך הוא את כל הכלל אחריו, שהרי מחובר הוא לכל ענייני הכלל.

מצורע היה בכלל הטמאים ויצא מן הכלל אל "מחוץ למחנה" - חוץ לג' מחנות. יציאתו אינה מנתקת אותו מכלל הטמאים, ולא ללמד על עצמו לבדו יצא, כי אם ללמד על כלל הטמאים - זב וטמא מת - שאף הם משתלחים בהדרגה, שכל החמור מחברו שילוחו חמור, וזב משתלח חוץ לב' מחנות, וטמא מת משתלח ממחנה שכינה.

המצורעים שנשתלחו מן העיר בימי אלישע הנביא (מלכים ב', ז') מבטאים יסוד זה, שהיציאה מן הכלל איננה ניתוק, חלילה, אלא עדיין יש קישור אל הכלל. הקישור מתבטא בזה ש"ללמד על הכלל כולו יצא". אף הם היו אנשי בשורה להציל את הכלל מן הרעב².

7

¹ עי' בדבריו של הרב קוק זצ"ל בביאור מדה זו בעולת ראיה (ח"א עמ' קפ"ב): "הלמוד בא כבר בתכן של השפעת המהות כלפי חוץ, לא כפי המציאות שלו בעצמותו. ולמדנו שלא רק הפרטים בהיותם הפנימית, שהיא אמתת מהותם, הם מצויים בעומק הכללות דוקא, והיותם הפרטית אינה אלא ציורית לגבי האמתיות הגדולה של מציאותם, בגובה העליון אשר לתכן הכלל, שמקור הכל הוא רשם ההויה במחשבתו העליונה של רבון כל העולמים ב"ה, אלא שגם בהופעתם של הפרטים ביציאתם מן הכלל, ללמד, ובהליכתם לפעול על הצד החוצי, העומד מעבר לאמתת היותם, גם אז אין הופעה זו פרטית בעצם, עד שנוכל לומר שיש ערך מכריע בהפרט בתור פרטיותו, לא כי אלא עצמות המציאות שיש גם בהופעה זו, אפילו כלפי חוץ, היא גם כן דוקא הכללות, והערך היסודי של ההויה, עד שגם בהשפעת ההתלמדות, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא".

² על פי מצוה ברה ח"ב, מצוה ל"א (עמ' קצ"ה).